

4. Тәуелсіздік тұрақты экономикамен тұғырлы. <https://aikyn.kz/260053/t-uelsizdik-tu-rak-ty-ekonomikamen-tu-g-yrly>

5. Qatar and Kazakhstan cement ties with multiple agreements. <https://dohanews.co/qatar-and-kazakhstan-cement-ties-with-multiple-agreements/>

6. President of Kazakhstan Hails Qatar's Prosperous Economy, Peace-loving Foreign Policy. <https://www.qna.org.qa/en/News-Area/News/2024-02/14/0088-president-of-kazakhstan-hails-qatar's-prosperous-economy,-peace-loving-foreign-policy>

7. Kazakhstan's President Among First Foreign Leaders to Address Quorum of Qatar's Parliament. <https://timesca.com/kazakhstans-president-among-first-foreign-leaders-to-address-quorum-of-qatars-parliament/>

ӘОЖ 070(051)

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИАНЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Шанжархан Зейін

zein_sh@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Баспасөз және баспа ісі кафедрасы
7М03204-Журналистика білім беру бағдарламасының 1-курс магистранты, Астана,
Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Г.Әшірбекова

Соңғы жылдарды жасанды интеллект мүмкіндіктері ғылыми тұрғыдан қарқынды зерттелуде. Шетелдік және отандық ғалымдардың жасанды интеллект туралы еңбектерін мазмұн жағынан жіктесек, жасанды интеллектінің пайда болуы, оның адамзат өміріне әсері, алдағы қауіп-қатерлер мен тәуекел, сондай-ақ журналист мамандар үшін қажетті сервистерді меңгеру және пайдалану, этика және құқықтық заңнамалардың сақталуына байланысты ғылыми талдаулар жиі кездеседі.

Джон МакКарти – американдық көшбасшы және информатика саласындағы инноватор, машиналық интеллект саласын құрған, оны «Жасанды интеллекттің әкесі» деп атайды. «Когнитивист ғалым» алғаш рет «жасанды интеллект» тіркесін 1955 жылы ойлап тауып, 1956 жылы Дартмут конференциясында оқыған баяндамасында қолданған. 1981 жылдың қазан айында Жапония 2020 жылдарға арналған жетілдірілген компьютерлік желілерді құруға бағытталған «Бесінші ұрпақтың компьютерлік жүйелері» атты жалпыұлттық жобаны енгізді. Жапония мұндай бастаманы қолға алған бірінші ел болды. Басқа көрнекті жобаларға Ұлыбританияның «Элви жобасы» және Еуропалық Одақтың «Эсприт бағдарламасы» (Hunter, 1991) жатады.

Жасанды интеллект тарихына шолу жасасақ, Amazon компаниясының Alexa құрылғысы адамның командаларын түсінуге және орындауға қабілетті екенін білу сенсация болды («Интеллект дегеніміз не?», 2022). Бұл – жасанды интеллекттің (AI) алғашқысы. Несиелік машиналардың адамның көмегінсіз шешім қабылдау қабілеті қаржы саласына ғана емес, қоғамға кәдімгідей жаңалық әкелді. Адамның ақпаратты сақтау, басып шығару, тарату, сондай-ақ түсіну қабілеті мен визуализациялау секілді интеллектуалдық қабілеттер жасанды интеллект технологияларына жол беріп отыр. Жасанды интеллект барлық салада уақытты, энергия мен ақшаны үнемдей алғанымен, адам дамуына кедергі келтірмеуі тиіс. Бұл туралы медиа саласындағы зерттеуші ғалымдардың пікірі бір арнаға тоғысады. Жасанды интеллект талантты ешқашан алмастыра алмайды. Сондықтан болашақ журналистің медиа құзыреттілігін қалыптастыруда ең басты ескеретін мәселе – жасанды интеллект мүмкіндіктерін тек көмекші құрал яғни жұмысты жеделдету және жеңілдету үшін пайдалануды үйрету.

Бүмен механикаландырудың пайда болуымен біз бірінші өнеркәсіптік революцияны бастайтын қол өндірісінің үлкен құлдырауына куә болдық. Содан кейін біз екінші өнеркәсіптік революция немесе технологиялық ағарту деп аталатын қарқынды ғылыми прогресс, «стандарттау», жаппай өндіріс және индустрияландыру кезеңіне аяқ бастық. Енді үшінші өнеркәсіптік революция – жасанды интеллект және машиналық оқыту. Ол адам еңбегін айтарлықтай қысқартты, өмір сүру сапасын жақсартты және адамның мүмкіндіктерін кеңейтті. Енді жасанды интеллект пен машиналық оқыту медицина, медиа және маркетинг сияқты нақты жұмыс орындарында адамның танымдық еңбегін алмастыруда (Шарре және т.б., 2018). Жасанды интеллект пен адамдарды психикалық және физикалық түрде алмастыратын машиналар үйлескенде жаңа мәселе туындай бастайды. БҰҰ-ның Адам құқықтары жөніндегі комитеті адамды кемсітуге қатысты кейбір проблемаларды анықтады.

Бүкіләлемдік экономикалық Давос форумының негізін қалаушы және тұрақты президенті Клаус Шваб осындай алапат өзгерістердің әлеуетін алдын ала болжап, терең байыптап, оны адамзат игілігіне жарату жолдарын қарастырған еңбегінде бірқатар тұжырым жасайды. Жасанды интеллект күрделі шешімдер үдерісін автоматтандыру арқылы жинақталған мәліметтер алууды жеңілдетеді, дей келіп, оның оң және теріс ықпалына тоқталады. Тіпті 2025 жылға қарай орталық процессорлар өңдеудің есептеуіш қуаты адам миының мүмкіндігі деңгейіне көтерілуі мүмкін деп болжаған.

Журналистикада да жасанды интеллект маңызды рөл атқарады. Эвам Каушик, профессор Риши Пал Сингх, доктор Амит Шарма 2022 жылғы желтоқсан айында жарық көрген «Жасанды интеллект: болашаққа арналған БАҚ» деген мақаласында оның қолданылатын салаларына тоқталған:

А. Әлеуметтік медиа және цифрлық жылжыту: Facebook және Twitter сияқты әлеуметтік медиа платформаларындағы ақпарат ағынын басқару оңай. Әлеуметтік желілердегі нақты критерийлері немесе күн тәртібі бар твиттер мен жазбаларға үлкен салмақ берілуі мүмкін. Басқаша айтқанда, қандай тақырыптар әлеуметтік медиаға көбірек әсер ететіні алдын ала шешіледі (Ратже және т.б., 2022). Боттар (Твиттерде) адам сияқты жауап беруге бағдарламаланатын автоматтандырылған тіркелгілер, олардың қоғамдық санаға әсері арнайы қарастыруды қажет етеді. Ол хабарлама жібереді, хабарламаны ретвиттейді, сонымен қатар қолдау хабарын жасайды. Боттар кез келген ақпаратты қолдай алады немесе кез келген фактіні жоққа шығарады. Спам-боттар - алаяқтық, зиянды немесе жағымсыз әрекеттермен айналысатын Twitter аккаунтының бір түрі. Байланыс құралы болып табылатын Twitter саяси бренд сигнализациясының құралы болып табылады (PAL және т.б., 2016) (Sharma et al., 2022) (Sharma & Goyal, 2018). Машинамен басқарылатын Twitter аккаунты немесе боттар 2016 жылғы АҚШ сайлауы кезінде жалған ақпарат таратты. Бұл сандық маркетингі айтарлықтай ілгерілетуге көмектесетін, саяси пікірді өзгерте алатын және саяси ойға әсер ететін негізгі ойыншы - жасанды интеллект болды. 2000 жылы Үндістан интернеттегі қылмыс пен заңсыздықпен күресу үшін Ақпараттық технологиялар туралы заң қабылдады. Біз енді әлеуметтік желілердегі аңду, қорқыту, морфинг және басқа да алаяқтыққа байланысты әлеуметтік желілерге жаңа заңды енді ғана енгізе бастадық. Бұл әлеуметтік желідегі келеңсіздіктер күннен күнге бет-бейнесін өзгертуде. Тіпті жаңа ІТ ережелері әлеуметтік медиамен байланысты ағымдағы мәселелерді бақылау үшін жеткіліксіз (Argun, 2021) екендігін көрсетті.

В. Хабар таратуудағы AI: Нақты уақыттағы жаңалықтар мен ойын-сауық таратушыларына және оны көретін адамдарға пайдалы. AI нақты уақытта аудиовизуалды мазмұнды жіберуге және аудитория тәжірибесін жақсартуға көмектеседі. Ол сондай-ақ жарнамаларды дұрыс орындарға орналастыру арқылы сатылымдарды арттыруға көмектеседі. Сандық жарнамалық билбордтарды ауыстыру қызметтері спорттық ойындарды трансляциялау кезінде көп қаржы әкелді (Верма, 2022). Жасанды интеллект жаңалықтар бөлмесінің жұмысын көптеген жолдармен жақсартады. BBC-дің BBC's Juicer

деп аталатын жасанды интеллект жаңалықтар технологиясын таныстырды. Бұл бета веб-интерфейсінде жұмыс істейтін жаңалықтарды біріктіру және мазмұнды іздеу қамтылған. ВВВ шырын сыққышы мақаланы жояды және оны RSS және іздеуге болатын мазмұн негізінде қайта жазады. Ол BBC News Labs деп аталады (Newslabs, 2019).

Болжалды аналитика. Адамдардың не көргісі келетінін білу үшін танымал медиа-контент аналитикасын пайдалануға болады. Мазмұн, жарнамалық стратегиялар, жылжытулар және жеткізу тізбегі өзгергендіктен, аналитикалық дағдылардың жоғары болуы маңызды. Оның адамдарға дұрыс мазмұнды көрсету және қандай мазмұн ақша әкелетінін білу мүмкіндігі бар (Верма, 2022).

С. Редакциядағы жасанды интеллект. Ең танымал халықаралық Reuter ақпараттық агенттігі де соңғы жаңалықтарды бақылап отыру үшін жасанды интеллект технологиясын пайдаланады. Бұл технология іске қосылғаннан кейін журналистер жаңалықтарды қадағалау үшін көп жұмыс жасамайды. Reuters технологиялық серіктес ретінде Graghiq семантикалық технологиялық компаниясын атады. Графика ойын-сауық, спорт және жаңалықтар үшін тегін деректер визуализациясының кең ауқымын қамтамасыз етеді. Деректер нақты уақыт режимінде баспагердің веб-сайтында автоматты түрде жаңартылады (Underwood, 2021). Американдық «Вашингтон Пост» медиа үйі де «роботикалық журналистика» немесе жай «автоматтандырылған журналистика» деп те аталатын автоматтандырылған жаңалықтар жазу түріндегі жасанды интеллектті пайдаланады. Пост Heliograf бағдарламалық құралы арқылы жасалған. Рио Олимпиадасы автоматтандырылған журналистика арқылы көрсетілді (Андервуд, 2021). Британдық The Guardian газеті жасанды интеллектке негізделген Chatbot құралын ұсынды. Ол алғашында Facebook-те іске қосылды.

Бұл уақытқа, елге, тілге және басқа да көптеген факторларға байланысты әртүрлі сегменттердегі жаңалықтарды іздеуде уақытты үнемдейді (Good & Wilk, 2016). Американдық «The New York Times» ақпараттық агенттігі де жасанды интеллект негізіндегі «Редактор» қосымшасын енгізді. «Редактор» NYT зерттеу зертханасының бөлігі болып табылады (Karr, 2013).

Жасанды интеллект және автоматтандыру БАҚ және коммуникация секторының ажырамас бөлігі. БАҚ технологияның қолдауынсыз өмір сүре алмайды. Ал жасанды интеллект журналистиканың жаңа дәуірін дүниеге әкелді. Енді жаңалықтарды жасанды интеллект арқылы жасауға және таратуға болады. AI жаңалықтардың таралуын және пайдаланушылардың цифрлық медиаға назар аударуын бақылай алады. Жасанды интеллект технологиясының қолдауының арқасында медиа мониторингі оңай жүргізіледі. Танымал медиа өз аудиториясына қол жеткізу үшін соңғы озық технологияны пайдаланады. Жасанды интеллект БАҚ пен коммуникация үшін көмекші қол болып табылады.

Жасанды интеллект AI және алгоритмдер дәуіріндегі журналистиканың негізгі қиындықтарының әлеуметтік өлшемін үш маңызды аспектіге байланысты анықтауға болады: оның бизнес және индустриялық дамуы, БАҚ мамандарына әсері және аудитория. Аталған мәселенің оңтайлы шешімін табу үшін мамандардың кәсіби дайындығы жоғары болуы маңызды.

Әлеуметтік желілер және жасанды интеллект дәуіріндегі журналистің медиа құзыреттілігін қалыптастыру мәселелерін қарастырғанымызда, біріншіден, білім алушылардың медиасауаттылығы мен цифрлық сауаттылығы маңызды екенін ерекше атап өткіміз келеді. Қазіргі медиакөңістікте әлеуметтік желілер алгоритмін білу, жазған мақала немесе сюжетінді жариялаудан бөлек, оның маңызын түсіндіру үшін белсенділік қажет. Мәселен, жасанды интеллект көмегімен мәтінмен, ақпаратпін жұмыс істеу, бейнематериалдарды дайындау, фотосуреттерді өңдеу, жалған ақпаратты анықтау секілді сервистерді меңгерту қажет. Осы орайда танымал IT маман Тимур Бектұрдың «Жасанды интеллект және заманауи медиа» әдістемелік нұсқаулығын пайдалануға ұсынамыз.

«Қазақстандық қоғамдық даму институтының» тапсырысымен дайындалған әдістемелік нұсқаулықта мәтінмен жұмыс істеу сервистері, аналитика және мазмұн генерациясы, визуализация, аудиожазбаларды өңдеу, ақпаратты тексеруге арналған сервистер мен халықаралық кейстерге шолу жасалған. Сондай-ақ Ресейде Жасанды интеллект университеті қазіргі таңда түрлі салада нейро әріптестерді ойлап табуда. Нейро копирайтер, нейро тілшілер адамды алмастыра алмайды, ол тек кәсіби маманға көмектеседі.

2020 жылы «Artificial Intelligence Journey» атты онлайн конференцияда сөйлеген сөзінде Қасым-Жомарт Тоқаев «Назарбаев Университетінің» базасында «Ақылды жүйелер және жасанды интеллект институты» құрылғанын мәлімдеген. Аталған Институт Дүниежүзілік банкпен бірлесе отырып, жеке зертханасы, деректерді өңдеудің зерттеу орталығы және жасанды интеллектіні дамытудың ғылыми паркі бар ұлттық кластер құрған.

Екіншіден, құқықтық және әлеуметтік жауапкершілік құзыреттілігі. Жасанды интеллект Қытайдағы әдеби конкурстан бас жүлде алғанын ескерсек, оның мәтін, сценарий және т.б. шығармашылық тапсырмаларды мүлтіксіз орындайды. Сондықтан да әлем ғалымдары авторлық құқық мәселесінің маңызына қатты алаңдап отыр. Болашақ мамандардың жасанды интеллектіні тек көмекші құрал ретінде пайдалануын қадағалау аса маңызды. Журналист жасанды интеллект жетегінде емес, оны басқару дәрежесінде болуы тиіс. Осы орайда тәуелсіз журналистиканы және АІ дәуіріндегі сенімді ақпарат пен бұқаралық ақпарат құралдарын қолдау мақсатында 2023 жылы 10 қарашада «Жасанды интеллект және журналистика» Париж хартиясы секілді құжат қабылдаудың маңызды екенін айтқымыз келеді. Париж хартиясының 1-талабында журналистикада АІ жүйелерін пайдалану және дамыту журналистік этиканың негізгі құндылықтарын, соның ішінде шындық пен дәлдік, әділдік, бейтараптық, тәуелсіздік, зиян келтірмеу, кемсітушілікке жол бермеу, есеп беру, жеке өмірге қол сұғылмаушылықты құрметтеу және ақпарат көздерінің құпиялылығын сақтауы керек. 2-талап БАҚ құралдарының редакциялық топтар әрбір АІ жүйесі үшін мақсаттарды, ауқымды және пайдалану шарттарын нақты анықтауы керек. 3-талапта Бұқаралық ақпарат құралдары мен журналистер пайдаланатын АІ жүйелері журналистиканы қолдау топтарының қатысуымен тәуелсіз, жан-жақты және мұқият бағалаудан өтуі керек. Париж хартиясының 10 талабы да жасанды интеллект айналасында өрбіген.

Қорытындылай келіп, біз бұқаралық ақпарат құралдары мен журналистика қауымдастығының өкілдері ретінде жасанды интеллекттің (АІ) адамзат үшін трансформациялық салдарын мойындаймыз. Жаңалықтар мен ақпараттар тарихы технологиялық прогресспен астасып жатыр. Негізгі автоматтандырудан аналитикалық және шығармашылық жүйелерді қамтитын АІ адам ойлауымен, білімімен және шығармашылығымен қиылысу үшін теңдесі жоқ мүмкіндіктері бар технологиялардың жаңа санатын енгізуде. Бұл ақпарат жинауда, шындықты іздеуде, әңгімелеуде және идеяларды таратуда айтарлықтай өзгерісті білдіреді. Осылайша, ол журналистика мен редакциялық тәжірибенің техникалық, экономикалық және әлеуметтік жағдайларын түбегейлі өзгертеді. АІ жүйелерінің дизайнына, басқаруына және қолданылуына байланысты жаһандық ақпараттық ландшафтты төңкеріс жасау мүмкіндігі бар. Дегенмен, олар ақпаратқа құқыққа құрылымдық қиындық тудырады. Ақпаратқа құқық сенімді ақпаратты іздеу, алу және оған қол жеткізу бостандығынан тұрады. Ол Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы, Азаматтық және саяси құқықтар туралы халықаралық пакт, ақпарат пен демократия үшін халықаралық серіктестік сияқты халықаралық құқықтық базаға негізделген. Қоғам мен жеке адамдар үшін сенімді делдал ретінде қызмет ететін журналистика мен бұқаралық ақпарат құралдарының әлеуметтік рөлі демократияның іргетасы және барлығының ақпарат алу құқығын арттырады. Жасанды интеллект жүйелері бұқаралық ақпарат құралдарына осы рөлді орындауда үлкен

көмек көрсете алады, бірақ олар журналистік этиканы берік ұстанатын редакциялық ортада ашық, әділ және жауапкершілік танытқанда ғана мүмкін болады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Dr Preeti Singh, Dr Amit Verma, Dr SanjnaVij, Dr Jyotsana Thakur Implications & Impact of Artificial Intelligence in Digital Media: With Special Focus on Social Media Marketing/ E3S Web of Conferences 399, 07006 (2023)
2. Бектұр Т. Жасанды интеллект және заманауи медиа. Астана, Қазақстандық қоғамдық даму институты, 2023. <https://kipd.kz/>
3. Alireza Baradaran Artificial Intelligence in Social Media / December 2021 DOI:[10.5281/zenodo.5948909](https://doi.org/10.5281/zenodo.5948909) Conference: 4th International Conference on Modern Developments At: Tehran, Iran
4. Aylin Karakuş Social studies and artificial intelligence // International Journal of Eurasian Education and Culture, 8(24), 3079-3102.
5. Julia Lynn Parra,Suparna Chatterjee Social Media and Artificial Intelligence: Critical Conversations and Where Do We Go from Here? // Educ. Sci. 2024, 14, 68. <https://doi.org/10.3390/educsci14010068>

ПОДСЕКЦИЯ 13.2. ҚОҒАММЕН БАЙЛАНЫС / СВЯЗЬ С ОБЩЕСТВЕННОСТЬЮ

МЕМЛЕКЕТТІК ТІЛ ТУРАЛЫ ҚОҒАМДЫҚ ШҚІР ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ PR ТЕХНОЛОГИЯЛАР

ӘОЖ 659. 44

PR САЛАСЫНДАҒЫ ШЕТ ТІЛІНІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Алпысбек Нұрай Қанатқызы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің

3 курс студенті,

Ғылыми жетекшісі – аға оқытушы Алғалиева Г.С.

Аңдатпа

Бұл мақалада PR саласының дамуындағы шет тілінің алатын рөлі қандай екендігі қарастырылады. Қазіргі заман талабы бола білген шет тілін меңгеру жеке қызығушылық қана емес, мамандықтарды игеруде қойылатын талапқа айналуда. Сондықтан PR саласын дамытуда шет тілін қаншалықты меңгеру керектігіне ерекше назар аударылады. Мақалада әлемдік тілдердің қолданыстағы статистикасы келтіріліп, ғаламторда қай тілдің көп қолданылатынын негізге алады. Онымен қоса «әлемдік тіл» мәртебесіне ие ағылшын тілін үйреніп, шет елдік компанияларда PR саласын дамытуға үлкен үлес қосуға әрбір жастардың мүмкіндіктері бар. Мақалада осы тақырып жайында ақпараттар беріледі.

Кілт сөздер: PR, ағылшын, шет тілі, тіл

Аннотация

В данной статье рассматривается роль иностранного языка в развитии индустрии PR. Изучение иностранного языка, ставшее требованием современности, становится не только личным интересом, но и требованием для овладения профессией. Поэтому особое внимание уделяется тому, насколько необходимо владеть иностранным языком при разработке PR. В статье представлена актуальная статистика мировых языков и рассмотрено, какой язык чаще всего используется в Интернете. Кроме того, каждый